

דעת הלכה

יצא לאור ע"י בית ההוראה
"שערי הוראה"
נערך ע"י הרב יוסף
אייזנשטיין שליט"א מרבני
בית ההוראה מו"צ ומח"ס
דעת הלכה וש"ע השל"ה
לפי סדר דף היומי בהלכה

"קו הרבנים" מענה 24 שעות ביממה: 0732-122-122

גליון 12 חיי שרה

דיני ברכת מים נקטר יי"ש וקפה ופירות בסעודה

מסימן קעד סעיף ז'

קפה אחר גמר הסעודה

כא. השותה קפה אחר גמר סעודתו לחיי אדם מברך **ברכה ראשונה** כי בא רק לעכל המזון, ואינו מוכרח, ונכון שיברך מתחילה על סוכר בפני עצמו לפטור הקפה. ובשבת ויו"ט שכבר קידשו על היין הרי פוטר כל המשקים. (מ"ב ס"ק לט).

פירות בתחילת הסעודה

כב. מנת פירות שמביאים בתחילת סעודה חשובה מברך עליהם כי אין ממשיך תאות המאכל, (ותן ברכה פ"ה בשם הגרש"ז אורבך, שבה"ל ח"ו כא). וי"א שאין מברכים או כי מעורר התיאבון או כי הרגילות לאכלם כחלק מהסעודה. (חוט שני ברכות ע"מ קסה, תשו' והנהגות ח"א קעז וח"ג סט).

ברכה בתוך הסעודה

כג. על יין בתוך הסעודה אף אם הסבו יחד **יברך כל אחד** לעצמו ולא יוציא אחד כולם, כיון שעוסקים באכילה חוששים שיענה אמן אף שאין מעכב בלצאת הברכה, ויקדים קנה לושט ויסתכן.

וי"א שאם יאמר להם **סברי רבותי** שאינו נטילת רשות אלא סוברים אתם לצאת בברכה, יפסיקו מלאכול כדי לכוין לצאת, וגם לא יסתכנו, אחד מברך לכולם. (שו"ע ס"ח מ"ב ס"ק מא-מג).

אמירת סברי מרנ

כד נהגו לומר כל פעם שמוציא חבירו בברכת היין סברי ולא ברשות אף שראוי לומר כן, משום ברכת היין בסעודה שצריך לומר סברי. ובחופה ומילה שאין נוטלים רשות אין צריך לומר כלל סברי. (שו"ע שם מ"ב ס"ק מו-מז).

מים בתוך הסעודה

ית. מים ושאר משקים בתוך הסעודה, י"א שאין צריכים ברכה **לא ראשונה ולא אחרונה**, כי אין דרך לאכול בלא שתיה ונטפלים לסעודה ונפטרים בברכת הפת, וי"א **שיש לברך** על המים ומשקים בסעודה כיון שאין ממשיך תאות האכילה, ויש מחמירים במים **לברך על כל כוס** כי הוא כנמלך בכל פעם. והמנהג כסברא הראשונה.

והרוצה להסתלק מהספק ישב במקום סעודתו וקודם נטילה יברך על המים על דעת לשתות בתוך הסעודה, וישתה פחות מרביעית כדי שלא יכנס בספק ברכה אחרונה, או אם יש לו **כוס שכר** לברכת המזון פוטר בבורא נפשות גם מה ששותה קודם נטילה. (שו"ע ס"ז מ"ב ס"ק כח-לז).

נקטר וקרחון וגלידה בסעודה

יט. השותה נקטר או קרחון וגלידה בסעודה מברך ברכה ראשונה, כיון שאין באים להרוות רק לתענוג וקינוח. (שערי הברכה פ"ח סכ"ג, ותן ברכה ח"א פז בשם הגרש"ז אורבך, שבה"ל ח"א סי' רה).

יי"ש בסעודה

כ. השותה יין שרף בסעודה אינו מברך כי מעורר התיאבון, ואף אם שותה בתור לחיים, וי"א שצריך ברכה, כי אין שותים מצמאון האכילה, ונהגו להקל ולא להחמיר לברך קודם הסעודה ולצאת מספק. ויי"ש שרגילים לשתות אחר דגים ודג מלוח או מאכל שמן, הוא טפל לאכילה. (מ"ב ס"ק לט).

סימן קעה

דיני ברכת הטוב והמטיב על היין

אין מהיין הראשון

ב. נחלקו הפוסקים אם מברך רק כשעדיין יש מהיין הראשון והביאו עוד יין לטעום טעם אחר, או אף כשנגמר הראשון ולכן הביאו עוד יין, והכריעו שלא יברך רק כשיש מהיין הראשון. (מ"ב ס"ק א).

תקנת ברכת הטוב והמטיב

א. ברך על היין והביאו לו עוד יין אחר אינו מברך בורא פרי הגפן, ומברך על ריבוי היין בשם ומלכות הטוב והמטיב, שנתקן על הרוגי ביתר ויזכור יום המיתה ולא יבוא לידי שמחה של קלות ראש. (שו"ע ס"א מ"ב ס"ק ב).

לא היו לפניו

ג. אף אם היו לו את שני היינות **במרתף** והביאם אחר הברכה **לבית** מברך הטוב והמטיב, אבל אם היו שניהם בביתו ורק לא היו **על השולחן**, או אף אם היו לפניו וברך על הגרוע, נחלקו הפוסקים אם מברך הטוב והמטיב, וספק ברכות להקל. ואם היו **שניהם לפניו** מברך על הטוב ופוטר הגרוע. (שו"ע שם מ"ב סק"ד, שעה"צ סק"ו).

כוס ברכת המזון

ד. על כוס של ברכת המזון שמברך בו **ברכת הטוב והמטיב**, או אם **נמלך או היה שינוי מקום** שצריך לברך בורא פרי הגפן אינו מברך הטוב והמטיב, כי אינו שייך ליין ששתה קודם. (מ"ב סק"ב).

ליל פסח

ה. בליל פסח טוב שלא יקח יין אחר בסעודה כדי שלא יצטרך לברך עליו הטוב והמטיב ויהיה נראה **כמוסיף על הכוסות**, אך אם **צמא וחושק** לשתות ממנו יכול לברך הטוב והמטיב. אמנם לכוס שני יכול לקחת מין אחר ולברך בורא פרי הגפן והטוב והמטיב. (מ"ב סק"ב, שעה"צ סק"ג).

שינוי יין

ו. מברכים הטוב והמטיב על **כל שינוי** יין אם אין יודע שגרוע מהראשון, אבל אם **גרוע** אף מעט מהראשון או שהוא יין גרוע ששותים רק מדוחק, אין מברך. (שו"ע ס"ב מ"ב סק"ז-ח) ואם יודע ששניהם שוים לא יברך. (משב"ז סק"ד)

יין ישן וחדש

ז. אין חילוק אם שני היינות **ישנים או חדשים** או מין חדש לישן, אבל **מין ישן לחדש** לא יברך כי מהסתם גרוע ממנו, אלא אם יודע שהחדש טוב מהישן, ואפילו אם שתה מהיין תוך שלשים יום. (שו"ע שם מ"ב סק"י).

יין אדום ולבן

ח. י"א אם שתה יין אדום והביאו לו יין **לבן** אף שהוא **גרוע יותר** מברך הטוב והמטיב כיון שהוא **בריא יותר**. (שו"ע שם). ואם שתה **לבן תחילה** והביאו לו אדום ויודע שהוא טוב ממנו מברך הטוב והמטיב. אבל **בסתם** לא יברך, כי הלבן בריא יותר ונחשב משובח. (מ"ב סק"ק י"ג).

משובח מצד דברים אחרים

ט. יין שאינו משובח מצד עצמו רק על ידי פעולות בתהליכי היצור **והוספת חומרים**, אין מברכים עליו הטוב והמטיב. (תורת חיים סק"ג, א"א בוטשאטש, כה"ח ס"ק טו).

יין טוב ורע כאחד

י. הביאו לפניו יין טוב ורע כאחד יברך על הטוב פרי הגפן ופוטר הרע כי יש לברך על **העיקר והחביב** תחילה. (שו"ע ס"ג). ואם **מסופק** איזה רע ואיזה טוב מותר לברך על אחד פרי הגפן ועל השני הטוב והמטיב. **וטוב להזדר** לסלק אחד ויברך פרי הגפן ואחר כך יביא השני ויברך הטוב והמטיב. (מ"ב סק"ק י"ד).

כמה יינות

יא. אם יש לו כמה יינות יכול לסלקם מהשולחן בשעת ברכה ראשונה ואחר כך כששותה מברך **על כל אחד** הטוב והמטיב. (מ"ב סק"ק י"ד).

שותפים ושותים עמו בחבורה

יב. אין מברכים הטוב והמטיב כששותה יחיד, אלא אם אחר או אשתו ובניו **שותים עמו משתי היינות**, והם **שותפים** באותו היין או שהעמיד היין על השולחן לשתות מי שירצה שהם כשותפים עמו, ולא רק אורח שנותן לו לשתות, או אף אם יקנה לו הכוס אין מועיל רק אם חצי כוס, וגם הם **בחבורה אחת**, ולא כל אחד בחדר אחר, (שו"ע ס"ד מ"ב סק"ק ט"ו).

שכח לברך הטוב והמטיב

יג. אם כבר שתה והיין **בפיו** ונזכר שצריך לברך הטוב והמטיב **בולעו ומברך**, אבל אם נזכר אחר שבלע לא, אלא אם יש עוד יין בקנקן יכול לברך. (מ"ב סק"ק ט"ו).

בסעודה לא יברך אחד לכולם

יד. אם רבים **מסובים בסעודה** לא יברך אחד לכולם הטוב והמטיב שמא כשיענו אמן יקדימו קנה לושט, אלא כל אחד יברך לעצמו. ואם **מסובים רק לשתות** אחד מברך לכולם. (שו"ע ס"ה).

שני חביות יין

טו. יין ממין אחד והניחו בשני חביות תוך מי יום לבצירתו, נחשב **שני מינים** כי כל אחד תוסס בפני עצמו, אבל אם חלקום **אחר ארבעים יום** נחשב מין אחד ואין מברכים. (שו"ע ס"ו מ"ב סק"ק ט"ז).

סימן קעו

דיני האוכל מיני מזונות או פירות קודם הסעודה

מעשה קדירה שברכתו מזונות, וכן להיפך. (שו"ע שם מ"ב סק"ב).

ברכה אחרונה על פרפרת

ג. אכל פרפרת קודם סעודה לתענוג צריך לברך עליהם **ברכה אחרונה** קודם סעודה, ובדיעבד אם לא ברך עד שברך **ברכת המזון** יצא, וי"א שאם דעתו לאכול מיני מזונות בתוך הסעודה אף לכתחילה יכול לסמוך לצאת בברכת המזון, ויכוין לפוטר. (מ"ב סק"ב).

פת פוטר פרפרת

א. ברך על הפת פוטר הפרפרת, שהם פירוורי פת פחות מכזית שדיבקים במרק או דבש וברכתם מזונות, אבל הם **כמעשה קדירה** וטפלים לפת. (שו"ע ס"א מ"ב סק"א).

פרפרת לא פוטר פת

ב. בירך על הפרפרת מזונות **קודם הסעודה** שמביאם לתענוג או להמשיך לאכילה, לא פטר הפת **מהמוציא** אף אם כיון בפירוש לפוטרם. ברך על פרפרת פוטר

אוכל מזונות בקידוש שחרית

ד. אם אוכל אחר קידוש בשחרית **עוגה ועוגיות** נכון לפוטרם בברכת המזון כשאינו מפסיק לסעודה, וכל שכן אם אוכל מיני מזונות בסעודה ונפטרים ברכת מזונות שלפני הסעודה ברכת המזון פוטר אותם. (מ"ב סק"ב).

פירות קודם הסעודה

ה. האוכל פירות קודם הסעודה, אם בדעתו לאכול פירות **גם בתוך הסעודה** ופוטרם בברכה ראשונה, אינו מברך ברכה אחרונה קודם סעודה ונפטרים ברכת המזון. ואם אין אוכל פירות בסעודה אינם שייכים לסעודה וצריך לברך ברכה אחרונה קודם הסעודה, ואם לא בירך קודם יברך **בתוך הסעודה**. (מ"ב סק"ב). ואף אם נזכר **אחר שבירך ברכת המזון** לא נפטר, ויברך ברכה אחרונה על הפירות. (שו"ע הרב סדר ברכת הנהנין פ"א ס"ז).

דברים שאין מברכים בסעודה

ו. אם אכל קודם הסעודה דברים שאין מברכים עליהם

בסעודה כגון מיני לפתן או תפוחי אדמה, אף אם **דעתו לאכול מהם בסעודה** אין נפטרים בברכתו רק בברכת המוציא ואין שייכים לסעודה, ויברך ברכה אחרונה קודם סעודה. (מ"ב סק"ב).

מאכלים הממשיכים לאכילה

ז. אכל קודם הסעודה פרפראות להמשיך הלב לאכילה או **לפתוח בני מעיים** כגון מיני מתיקה או מיני מלוח אין לברך עליהם ברכה אחרונה, כי שייכים לסעודה ונפטרים בברכת המזון. (מ"ב סק"ב).

ברכה שאינה צריכה

ח. דברים שאין מברכים בסעודה מותר לאכול קודם הסעודה רק אם אין בדעתו לאכול **תיכף**. אבל אם השולחן ערוך ומוכן **אסור לגרום ברכה שאינה צריכה** ויברך המוציא ויפטרם. וי"א שאם **אוהב יותר** לאכלם קודם הסעודה מבסעודה אין בזה משום ברכה שאינה צריכה. ואם הם דברים המושכים לתאות המאכל בודאי יש לסמוך לאכלם קודם סעודה. . (מ"ב סק"ב).